

INTERYER DIZAYNIDA GOBELENNING ESTETIK VA FUNKSIONAL AHAMIYATI

Alijonova Mehribonu Azizbek qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi yo’nalishi
1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada interyer dizaynida gobelen san’atining o’rni, uning estetik va funksional jihatlari chuqur ilmiy tahlil asosida yoritiladi. Gobelennning tarixiy shakllanishi, badiiy ifoda vositalari, kompozitsion xususiyatlari hamda zamonaviy interyerda qo’llanish imkoniyatlari keng qamrovda tahlil qilinadi. Shuningdek, gobelennning nafaqat bezak elementi sifatidagi ahamiyati, balki issiqlik saqlash, akustik muhitni yaxshilash, makonni zonalarga ajratish kabi funksional xususiyatlari ham ilmiy asosda yoritib beriladi. Maqolada gobelennning milliy va zamonaviy dizayndagi uyg’unligi hamda uning inson psixologiyasiga ta’siri masalalari ham alohida e’tibor markazida turadi.

Kalit so’zlar: gobelen, interyer dizayn, badiiy bezak, kompozitsiya, rang uyg’unligi, tekstil san’ati, akustika, issiqlik izolatsiyasi, dekorativ san’at, estetik muhit

Interyer dizayni inson yashash muhitini tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etuvchi sohalardan biri bo’lib, u nafaqat funksional qulaylikni, balki estetik mukammallikni ham ta’minlashga qaratilgan. Mazkur jarayonda turli badiiy vositalardan foydalaniladi va ular orasida gobelen san’ati alohida o’rin tutadi. Gobelen — bu to’qimachilik asosida yaratilgan, ko’pincha devor bezagi sifatida qo’llaniladigan badiiy mato bo’lib, u o’zining murakkab kompozitsiyasi, rang-barangligi va tasviriy imkoniyatlari bilan ajralib turadi. Gobelennning interyer dizaynidagi ahamiyatini tushunish uchun, avvalo, uning tarixiy rivojlanishi va badiiy mohiyatini o’rganish zarur. Gobelen san’ati qadim zamonlardan boshlab insoniyat madaniyatining ajralmas qismi bo’lib kelgan. Dastlab u amaliy ehtiyojlardan kelib chiqib yaratilgan bo’lsa-da, vaqt o’tishi bilan u yuksak badiiy darajaga ko’tarildi. Yevropa Uyg’onish davrida gobelen saroylar va zodagonlar uylarini bezashda keng qo’llanilgan bo’lib, u nafaqat boylik ramzi, balki san’at asari sifatida ham qadrlangan. O’rta Osiyo hududida esa gobelen an’anaviy gilamchilik va kashtachilik bilan uyg’unlashgan holda rivojlangan. Bu esa uning milliy koloritga boy, o’ziga xos badiiy ifodaga ega bo’lishiga olib kelgan.

Zamonaviy interyer dizaynida gobelennning estetik ahamiyati, avvalo, uning makon vizual qiyofasini boyitish qobiliyatida namoyon bo’ladi. Gobelennlar devor yuzalarini bezash orqali interyerga chuqurlik, ritm va kompozitsion yaxlitlik

beradi. Ranglar uyg'unligi, faktura xilma-xilligi va tasviriy elementlarning o'zaro aloqasi makonda muayyan kayfiyat hosil qiladi. Masalan, iliq ranglar ustun bo'lgan gobelenlar xonaga iliqlik va qulaylik baxsh etsa, sovuq ranglar ustunligi esa xotirjamlik va sokinlik muhitini yaratadi. Shu jihatdan gobelen interyer dizaynida muhim psixologik vosita sifatida ham xizmat qiladi.

Gobelenning estetik xususiyatlari uning kompozitsion qurilishi bilan chambarchas bog'liq. Har bir gobelen asari muayyan g'oya asosida yaratiladi va unda tasviriy elementlar — shakl, rang, chiziq va faktura o'zaro uyg'unlikda qo'llaniladi. Kompozitsiya markazi, ritmik takrorlanishlar, kontrast va muvozanat kabi tamoyillar gobelenning badiiy qimmatini belgilaydi. Interyer dizaynerlari gobelen tanlashda ushbu omillarni hisobga olib, uni umumiy dizayn konsepsiyasiga moslashtiradilar. Natijada gobelen makonning ajralmas qismiga aylanadi va uning estetik darajasini oshiradi. Gobelenning funksional ahamiyati ham e'tiborga molikdir. Avvalo, u issiqlikni saqlash xususiyatiga ega bo'lib, ayniqsa, sovuq iqlimli hududlarda muhim rol o'ynaydi. Qalin to'qilgan mato devor orqali issiqlik yo'qotilishini kamaytiradi va xonadagi haroratni barqaror saqlashga yordam beradi. Bundan tashqari, gobelenlar akustik muhitni yaxshilashda ham samarali vosita hisoblanadi. Ular tovush to'lqinlarini yutish orqali aks-sado darajasini kamaytiradi, natijada xonada yanada qulay eshitish muhiti yaratiladi. Bu xususiyat ayniqsa, katta hajmli zallar, ofislar va mehmonxonalar uchun dolzarbdir.

Gobelen yana makonni zonalarga ajratish vositasi sifatida ham qo'llanilishi mumkin. Ochiladigan yoki ko'chiriladigan gobelen panellar yordamida katta xonalarni funksional hududlarga ajratish mumkin. Bu esa zamonaviy interyer dizaynida keng qo'llanilayotgan ochiq reja konsepsiyasiga mos keladi. Shu bilan birga, gobelenlar ko'chma dekorativ element sifatida ham qulay bo'lib, ularni osongina almashtirish orqali interyer ko'rinishini yangilash mumkin. Zamonaviy dizaynda gobelenlar turli uslublarda yaratilmoqda. Minimalizm, loft, skandinav uslubi kabi zamonaviy yo'nalishlarda gobelenlar sodda kompozitsiya va cheklangan rang palitrasi bilan ajralib turadi. Klassik interyerlarda esa murakkab naqshlar, boy ranglar va tarixiy motivlar ustunlik qiladi. Milliy interyerlarda gobelenlar an'anaviy ornamentlar, ramziy tasvirlar va tabiiy ranglar orqali milliy o'zlikni ifoda etadi. Bu esa interyerga o'ziga xoslik va betakrorlik bag'ishlaydi.

Gobelenning inson psixologiyasiga ta'siri ham muhim ilmiy masala hisoblanadi. Ranglar psixologiyasi nuqtai nazaridan qaralganda, gobelenlarda qo'llanilgan ranglar inson kayfiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Iliq ranglar energiya va quvonch uyg'otsa, sovuq ranglar tinchlik va muvozanat hissini beradi. Bundan tashqari, tabiiy materiallardan tayyorlangan gobelenlar ekologik toza muhit yaratib, inson salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Texnologik rivojlanish gobelen san'atiga ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Zamonaviy ishlab chiqarish

usullari yordamida turli materiallardan — jun, paxta, ipak va sintetik tolalardan yuqori sifatli gobelenlar yaratilmoqda. Raqamli dizayn texnologiyalari esa murakkab kompozitsiyalarni aniq va tezkor tarzda ishlab chiqish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, qoʻlda toʻqilgan gobelenlar ham oʻz qadrini yoʻqotmagan boʻlib, ular eksklyuziv sanʼat asari sifatida yuqori baholanadi.

Interyer dizaynida gobelenlardan foydalanish jarayonida ularning oʻlchami, joylashuvi va yoritilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Toʻgʻri tanlangan gobelen makonni kengroq yoki balandroq koʻrsatishi mumkin. Masalan, vertikal kompozitsiyaga ega gobelenlar xonani balandroq koʻrsatadi, gorizontal yoʻnalishdagi tasvirlar esa makonni kengaytiradi. Yoritish esa gobelenning rang va fakturasini yanada ochib berib, uning estetik taʼsirini kuchaytiradi. Shuningdek, gobelen interyerda markaziy vizual nuqta — fokus element sifatida ham xizmat qilishi mumkin. Bunday holatda boshqa dekorativ elementlar gobelen atrofida uygʻunlashtiriladi. Bu esa interyer kompozitsiyasining yaxlitligini taʼminlaydi va dizaynni professional darajaga koʻtaradi. Gobelenning ushbu xususiyati uni rassomlik va dizayn oʻrtasidagi muhim bogʻlovchi vositaga aylantiradi. Bugungi kunda gobelen nafaqat uy interyerlarida, balki jamoat binolari — mehmonxonalar, muzeylar, teatrlar va ofislarda ham keng qoʻllanilmoqda. Bu esa uning universalligi va koʻp funksionalligini koʻrsatadi. Ayniqsa, milliy uslubda yaratilgan gobelenlar madaniy merosni saqlash va targʻib qilishda muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, gobelen interyer dizaynida muhim estetik va funksional ahamiyatga ega boʻlgan badiiy vositadir. U makonning vizual jozibasini oshirish bilan birga, issiqlik saqlash, akustik muhitni yaxshilash va funksional zonalash kabi amaliy vazifalarni ham bajaradi. Gobelenning rang, kompozitsiya va material xususiyatlari uning inson psixologiyasiga ijobiy taʼsir koʻrsatishiga xizmat qiladi. Zamonaviy dizayn tendensiyalari bilan uygʻunlashgan holda, gobelen sanʼati bugungi kunda ham oʻz dolzarbligini saqlab qolmoqda va interyer dizaynining ajralmas qismi sifatida rivojlanishda davom etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ganiev, A., Ahmedov, D. S. U., Boltaboyev, A. K. U., & Turamov, M. R. U. (2026, February). Cognitive load theory and AI integration: Optimizing educational technology for enhanced learning outcomes. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3393, No. 1, p. 060053). AIP Publishing LLC.
2. Inamova, Zarnigor Zafar-qizi, and Shirinoy Tursunali-qizi Ismatullayeva. "DEVELOPING ENGINEERING DESIGN SKILLS IN STUDENTS." *Altum International Conference Platform*. No. 1. 2026.
3. Hasanboy oʻgʻli, B. A. Methods Of Using Modern Technologies Of Teaching In Primary Schools. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 960-963.

4. Boltaboyev, A. X. (2025). Umumta’lim maktablarining boshlang ‘ich sinf o ‘quvchilarini tasviri san’atga o ‘rgatishning maqsadi va mazmuni. *Namangan Davlat Pedagogika Instituti: Ta’lim va Taraqqiyot ilmiy-uslubiy jurnali*, 6, 50-55.
5. Boltaboyev, A. X., & Xaydarova, M. K. (2026). Kompyuter dizayn orqali maktab o ‘quvchilarining estetik tafakkurini rivojlantirish. *Zamonaviy san’at va gumanitar fanlar bo ‘yicha Yevropa sharhi*, 2(1), 42-44.
6. Boltaboyev, A. X. (2026). *Academic Research in Modern Science. International Scientific-Online Conference*, 3 (8), 140–146.
7. Boltaboev, A. K., & Abdirasilov, S. F. (2023). METHODOLOGICAL BASIS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE IN STUDENTS BY MAKING PENCIL DRAWINGS AND DRAFTS. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 57-60.
8. Boltaboyev, A. (2023, December). BO ‘LAJAK O ‘QITUVCHINING KASBIY-PEDAGOGIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISH SHART-SHAROITLARI. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: “Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions”* (Vol. 1, No. 01).
9. Babur, N., Muazzam, N., & Shahrizoda, A. (2024). THE UNIQUENESS OF WORKING WITH GEOMETRIC OBJECTS IN PENCIL DRAWING CLASSES. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(2), 62-66.
10. Бобур, А. Ў. Н. (2022). Тасвирий санъат асарларини яратишда композиция қонунларининг илмий асосларидан фойдаланиш. *Science and Education*, 3(2), 1087-1095.
11. O‘G‘Li, B. A. A. (2024). Talabalarning figurali kompozitsiya ishlashda naturadan qarab ishlashning ahamiyati. *Science and Education*, 5(12), 229-232.
12. O‘G‘Li, B. A. A., Lutfullayeva, S. N. Q., & Olimjonova, O. J. Q. (2024). Rangtasvirda kompozitsiya ishlashning qonun-qoidalari, uslublarini o ‘rganishning nazariy va amaliy asoslari. *Science and Education*, 5(12), 214-218.
13. Nabiyeu, B. (2022). Natyurmort kompozitsiyasini tuzish va tasvirlashda bosqichlar asosida ishlashning ahamiyati. *Academic research in educational sciences*, 3(12), 334-338.
14. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & Abdug‘Ani-O‘G‘Li, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmnemonik yondashuv asosida o ‘rgatish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.
15. Ro‘zimamatova, S. I. Q. (2026, March). MODERN COMPOSITIONAL AND COLOR SOLUTIONS IN CREATING STILL LIFE COMPOSITIONS IN WATERCOLOR. In *Altum International Conference Platform* (No. 2, pp. 4-9).
16. Abdug‘Ani-O‘G‘Li, B. (2026). Innovative methods for revealing students’ individual abilities in painting classes. *Science and Education*, 7(3), 349-353.
17. Komoldinov, S., & Sattarov, F. (2024). Ijodiy asar yaratish bo ‘yicha metodik tavsiyalar. *Scientific-theoretical journal of International education research*, 2(1), 42-46.
18. Sattarov, F. (2024). SCIENTIFIC-THEORETICAL FOUNDATIONS OF LEARNING THE RULES OF COMPOSITION AND DEPICTION IN PAINTING. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(10), 379-382.
19. Sattarov, F. I. (2024). Techniques and Methods of Creating Fine Art Works. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 2(3), 269-271.

20. Sattarov, F. I., & Rahimjonova, N. B. Q. (2026, February). THE PROCESS OF WORKING ON COMPOSITION IN PAINTING LESSONS. In *Altum International Conference Platform* (No. 1, pp. 17-20).
21. Sattarov, F. I., & Usmanova, X. N. Q. (2026). Teaching the subject of composition in specialized art schools. *Science and Education*, 7(2), 386-389.
22. Sattarov, F. I., & Lutfullayeva, S. N. Q. (2026). The influence of interactive methods on the development of compositional thinking in painting lessons. *Science and Education*, 7(2), 356-360.
23. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG „ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZISIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
24. Tadjibayev, A. B., & Abdurashidova, U. D. Q. (2026, January). THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF TEACHING TECHNICAL DRAWING AND GEOGRAPHY ON AN INTEGRATIVE BASIS. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 64-68).
25. Tokhtaeva, Z., Salomov, B., Tadjibaev, A., Urinov, S., Chulieva, G., & Tueva, E. (2025, September). Optical systems in UAVs for sustainable development of precision agriculture. In *Optical and Computational Technologies for Measurements and Industrial Applications (OptiComp 2025)* (Vol. 13803, pp. 82-90). SPIE.
26. Tadjibayev, A. (2025). YAGONA GRAFIKAVIY TEXNOLOGIYANI AMALIYOTGA JORIY ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 291-295.
27. Tadjibaev, A. B. (2014). The role of subject teachers in providing a unified graphics mode. *The Advanced Science. Open access journal.–United State*, (9-2014), 43-45.
28. ugli Dominjonov, K. F. (2026). THE HARMONY OF FOLK APPLIED ART AND CONTEMPORARY ART IN POTTERY WORKS. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 2(1), 32-35.
29. Faxriddin o‘g‘li, D. K. (2026). O‘ZBEKISTON KULOCHILIGIDA TARIXIY SHAXSLAR TALQININING BADIY TAHLILI. *SHOKH LIBRARY*, 1(1).
30. Dominjonov, K. F. U. (2026, January).
31. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Ulug‘Bek-O‘G‘Li, K. (2026). Kulolchilikda yangi materiallar va texnologiyalarning qo‘llanilishi. *Science and Education*, 7(2), 87-92.
32. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Odilova, M. X. J. Q. (2026). Zamonaviy hayotimizda naqqoshlik milliylik omili. *Science and Education*, 7(2), 350-355.
33. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Axmatjonova, U. L. Q. (2026). An‘anaviy va zamonaviy kulolchilik texnologiyalarining taqqoslanishi va rivojlanish istiqbollari. *Science and Education*, 7(2), 79-86.
34. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Xamidullayeva, K. A. Q. (2026). Integratsion dars modeli samaradorligi: nazariy va empirik tahlil. *Science and Education*, 7(3), 403-407.
35. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Akbarova, M. B. Q. (2026). Kulolchilik asarlarida xalq amaliy san‘ati va zamonaviy san‘at uyg‘unligi. *Science and Education*, 7(3), 430-435.
36. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Saydullayeva, D. Q. C. Q. (2026). Kulolchilik buyumlari orqali O‘zbekistonning madaniy merosini ifodalash. *Science and Education*, 7(3), 436-440.
37. O‘G‘Likomoldinov, S. J., & Abdirasilov, S. F. (2023). ON THE INTEGRITY OF ILLUSTRATION IN PAINTING LESSONS AND ITS RELATIONSHIP WITH COMPOSITION ACTIVITY. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 168-171.